

ההגדה הישראלית החדשה

מה זשתנה ומה זתחדש בהגדה הישראלית החדשה?

על הגדה זו ועריכת סדר פסח עצמאי

הגדה זו מיועדת לנשים ואנשים יהודים מכל הגילים החוגגים את חג הפסח, חופשיים ממצוות ההלכה האורתודוקסית ומחובות שזו מטילה עליהם בהלכות החג.

ההגדה הישראלית החדשה מציעה לחוגגים ליצור את חג הפסח שלהם, כמו שיצרוהו חכמים בדורות שעברו.

במהדורה ראשונה זו של ההגדה הישראלית החדשה כלולים:

הגדה משפחתית חדשה של יהודים חופשיים כפי שנערכה בסדרים רבים בירושלים בימינו, היא כוללת תמציות ספורי יוסף ומשה מגילת שיר השירים הצעות ודוגמאות לנושאי שיחה ועיון

תקוותנו היא כי כל משפחה או קהילת יידיים אשר תערך את הסדר בעזרת ההגדה הישראלית החדשה תבחר לה נוסח ותכניס בו שינויים הנראים לה תואמים את צרכיה וטעמיה. משפחות או חבורות אשר תיצורנה **נוסח משלהן** על יסוד אחד הנוסחים של ההגדות החדשות או המסורתיות עשויות להעזר בדוגמה של ההגדה הישראלית החדשה.

פסח - ראש החגים של העם היהודי - נקבע בזכרונו הלאומי בתנך כחג אביב וחג יציאה משעבוד לחירות פסח הוא חג שחרור וייסוד העם הישראלי בהנהגתו של משה.

ההגדה המסורתית שגובשה באלף הראשון לספירה התעלמה, מסיבות השמורות עימה, ממשה וממפעל חייו, על אף התפקיד המכריע שהוא ממלא בזכרון הלאומי היהודי.

ההגדה הישראלית החדשה מבקשת לתקן המעוות. היא כוללת, כאמור, שתי תמציות הכתובות בלשון התנך: ספור כניסת מצרים בהנהגת יוסף, מייסד הגולה הראשונה בה ישבו שבטי ישראל בטרם נתקבצו לעם. וסיפור תולדות משה ומרד העבדים ויציאת מצרים ודיברות המוסר, שנתן בייסודו עם. כשיוסף שעבד את עמי מצרים ונענן במפעל ההלאמה שנטל מארזחיהם את חירותם והצילם מסכנת הגויעה ברעב - נכללו גם הישראלים בין הניצולים והמשועבדים.

החזרתו להגדה של זמויות יוסף ומשה כפי שעוצבו ביצירות המופת הספרותיות שבתנך - עשויה להעשיר את הסדר בסיפורים עליהם מתבסס חג הפסח, מהספרות המשותפת לכל היהודים - דתיים, מסורתיים וחילוניים. אישיותו הגדולה והמורכבת של משה, כפי שנקבעה בזכרון ובתודעה הלאומית היהודית, ראויה להיות אחד מנושאי המרכזים של החג והסדר, הן כשהיא לעצמה והן בנושא אשר עמד ועומד עד היום במרכז יצירות הגות, ספרות ואמנות רבות בתרבות העם והעולם.

בנוסף לספורי משה ויוסף הבאנו את הנוסח המלא של מגילת שיר השירים - אחת משירות האהבה והאביב הגדולות בספרות העולם אשר ר' עקיבא כה התפעל סמנה עד שאמר כי אם כל הכתובים קודש - שיר השירים הוא קודש קודשים. בזכות פרשנות דחוקה ורחוקה מסבירות, שרד ונכלל שיר השירים - שיר האהבה החושני, שאינו מזכיר בלל את שם האלוהים - בספרי הקודש של היהדות, כמו בקשו מבליטו להצביע על אופיה הפלורליסטי של תרבות העם היהודי בכל העידנים.

קריאתה של מגילת שיר השירים בחג הפסח נקבעה במסורת היהודית והיה זה מחווה לזכר האביב שקדם לזח הפסח ונתמזג בו או חוגגים את שני החגים כאחד - חג האביב וחג השחרור ההיסטורי - מחזירים עטרתו ליושנה ומציעים לקרוא בליל החג לא רק בהגדה ובספורי יציאת מצרים אלא גם בשיר השירים, אולי בקולות רבים של המסובין, לפי הצעת ההמחזה של פוגיה אשר פורסמה בעברית ב־1965 והכלולה בהגדה זו על איוריה המקוריים.

כוונת ההגדה הישראלית החדשה היא להפעיל את עורכי הסדר ומשתתפיו - ביצירת נוסח סדר וחג פסח משלהם, בהמשך ותוך שימוש במסורת העשירה שבמורשת ישראל, ובהשתתפות פעילה של כל המסובים מכל הגילים - בקריאה, בשירה, במשחקי אפיקוס, בשיחה על סוגיות ובעיות העולות בדעתם בעקבות הקריאה,

מדור נושאי השיחה בהשראת סיפורים, שירים ודברים הנאמרים בסדר פסח מכוונים לכל המרבים לספר ביציאת מצרים, אם נשהם משיחין בשעת הסעודה ואם אחריה. בחלקה האחרון של ההגדה הישראלית החדשה הבאנו הצעות ודוגמאות לנושאי שיחה ועיון לכל המבקש לשוחח בחג הפסח בנושאים ובסוגיות העשויות לענין אנשים בימינו. נושאי השיחה - הארות והערות ואגדות המעוררות שאלות לדיון - הן המשך למסורת ה"קושיות" הברוכה שבהם התברכה המסורת היהודית המבקשת ללמד את מי שאינו יודע לשאול, לעודד מחשבתו של השואל ברמזי תשובות שנתנו לקושיות מעין אלה בימינו ובעידנים השונים של תולדות התרבות היהודית.

עיקרו של סדר פסח ומבחן הצלחתו - היותו מהנה ומעשיר את המסובין בו. ייחודו - בהציעו מיגוון הנאות חברתיות, סעודתיות, רוחניות. כוונת ההגדה הישראלית החדשה היא לסייע למשתמשים בה להוציא כל אלה מן הכח אל הפועל.

חג שמחו

הוצאת "יהדות חופשית" רבעון ת ח י כ " ה
התנועה החילונית הישראלית ליהדות הומניסטית
העורך: יעקב גליקין איסוף מקורות ועריכתם: יהודית זמיר
עיצוב גרפי ואיור: שיר השירים: בליס פזני גליקין
כסח חנונית, תרץ 1995

1. הגדה משפחתית ליהודים חופשיים
2. תמצית ספורי יוסף וכניסת מצרים
3. תמצית ספורי משה ויציאת מצרים
4. כל "שיר השירים" מומחז לקולות הארות ונושאי שיחה, עיון ודיון
- 5.

ההגדה הישראלית החדשה

הגדה ליהודים חופשיים החוגגים את יהדותם וחגיגהם

כוס ראשונה:

אומרים: ברוכים הבאים לסדר פסח, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, ליום חג האביב הזה, זמן חרותנו, זכר ליציאת מצרים, ונתברך שחינו ונתקיימנו והגענו לזמן הזה, לחיים!

שוחים כוס ראשונה

צלחת הסדר וסמליה

על השולחן מונחים

שלוש מצות - מכוסות במפית, לזכר חפזון הבריחה וזרוע - לזכר קרבן הפסח
חרוסת - לזכר הטיט שבלבני עבודת הפרך
מרור - (חסה) לזכר המרורים שטבלו ישראל במצרים
ביצה - לתחילתם של חיים חדשים והחגיגה
כרפס - וסלריו להטבלה ולקישוט החיים החדשים

אומרים:

הא לחמא ענייא דאבלו אבהתנא בארעא דמצרים - כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך ייתי ויפסח זה לחם העוני שאכלו אבותינו בארץ מצרים, כל רעב יבוא ויאכל כל נצרך יבוא ויפסח.

אוכלים מצה ומרור וחרוסת ומטבילים מרור בחרוסת

אומרים:

מצה זו שאנן אוכלים על שום מה? שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ בצאתם ממצרים.
מרור זה שאנן אוכלים על שום מה? על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים.

מטבילים כרפס וביצה במי מלח

שוחים

מה נשתנה הלילה הזה מכל

הלילות

שבכל הלילות אנן אוכלין חמץ ומצה
הלילה הזה כולו מצה
שבכל הלילות אנן אוכלין שאר ירקוץ
הלילה הזה מרור
שבכל הלילות אנן מטבילין אפילו פעם אחת
הלילה הזה שתי פעמים
שבכל הלילות אנן אוכלין בין יושבים ובין מסובין
הלילה הזה כולנו מסובין

אומרים:

ואפילו כולנו חכמים, כולנו גבונים, כולנו זקנים, כולנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, שייאמר והגדתם לבנותיכם ולבניכם את הדברים האלה.

שרים
 כי הנה הסתן עבר / הגשם חלף הלך לו
 הניצנים נראו בארץ / עת הזמיר הגיעה
 וקול הזעור נשמע בארצנו / הזאננה חננה פגיה
 והגפנים סמדר טעו ריח

שרים
 שמחה רבה שמחה רבה / אביב הגיע פסח
 וְתִפְרוּ לִי בְגֵד עֵם כִּסִּים / מלאן כיסי באנזים
 שמחה רבה שמחה רבה / אביב הגיע פסח
 וְשָׂא אֶשְׂאֵל אֶרְבַּע קוֹשִׁיּוֹת /
 שְׂוֵה אֶשְׂוֵה אֶרְבַּע

כוסות
 שמחה רבה
 קודאים עם ילדים זמה צפיתי לבוא חג
 הפסח למרים שמקליס, בשירון

שרים
 עבדים היינו עתה בני חורין

אומרים
 לולא היתה בישראל לצורים בהוגת יוסף לא היו צריכים
 ליציאת מצרים, קודאים מסכנני יוסף ובין פרקי הקריאה שרים או
 שומעים שירים מתוך האזכרה יוסף וכתנת הכסמים.

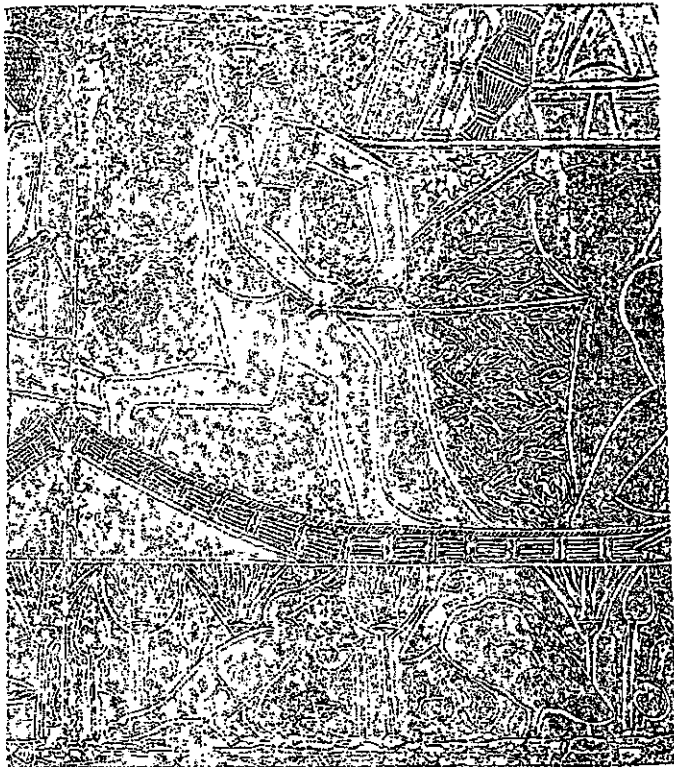
הספר - תמצית הספור

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו
 ועשה לו כותנת פסים. ויראו אחיו כי אותו אהב
 אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום.
 ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי
 והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה והנה קמה
 אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמותיכם ותשתחווין
 לאלמתי. ויאמרו לו אחיו המלך תמלוך עלינו אם
 משול תמשול בנו ויוספו עוד שנא אותו על חלומותיו
 ועל דבריו.

ויאמרו הנה בעל החלומות הלזה בא ועתה לכו ונהרגו
 ונשלכנו באחד הבורות ויפשיטו את יוסף את כותנתו
 את כותנת הפסים אשר עליו ויקחהו וישליכו אותו
 הבור והבור ריק אין בו מים. ויעלו את יוסף מן הבור
 וימכרו את יוסף לישמעאלים. ויוסף הורד מצרימה
 ויקנהו פוטיפר סריס פרעה. וימצא יוסף חן בעיניו
 ויפקידהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו. ותשא אשת
 אדוניו עיניה אל יוסף ותאמר אליו שכבה עמי וימאן.
 ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזוב בגדו בידה
 וינט החוצה. ויקח אדני יוסף אותו ויתנהו אל בית
 הסהר. ויתן שר בית הסהר ביד יוסף את כל האסירים.
 וידבר פרעה אל יוסף בחלומי הנני עומד על שפת
 היאור והנה מן היאור עולות שבע פרות בריאות בשך
 ויפות תאר ותרעינה באו. והנה שבע פרות אחרות
 עולות אחריו, דלות ורעות תאר מאד ודקות בשך
 לא ראייתו כהנה בכל ארץ מצרים לרע. ותאכלנה
 הפרות הדקות והרעות את הפרות הראשונות הבריאות,
 ולא נודע כי באו אל קרבנה.

ויאמר יוסף הנה שבע שנים באות שובע גדול בכל
 ארץ מצרים וקמו שבע שני רעב אחריו ונשכח כל
 השובע בארץ מצרים וכלה הרעב את הארץ. ועתה
 ידאה פרעה איש חכם ונבון וישיתהו על ארץ מצרים
 ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות ויצברו בערים
 וישמרן ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלוהים

אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך - אתה תהיה על ביתי ועל פיד ישק כל עמי דק הכסא אגדל ממך. ותכלינה שבע שני השובע אשר היה במצרים ותחילנה שבע שני הרעב, והיה רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה לחם. וירדו אחי יוסף עשדה לשבור בר במצרים. ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב כי אמר פן יקרנו אסון.

ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביד לכל עם הארץ. ויבואו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה. וירא יוסף את אחיו ויכירם ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות והם לא הכירוהו. ויאמר אליהם מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם. בזאת תבחנו - חי פרעה - כי אם בבוא אחיכם הקטון הנה ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה עלינו הצרה הזאת. והם לא ידעו כי שמע יוסף, כי המליץ בינותם.

ויאמר אליהם ישראל אביהם קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים. ויקחו האנשים את המנחה ואת בנימין ויקומו וירדו מצרים ויעמדו לפני יוסף. וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבוא החדרה ויבך שמה. וירחץ פניו ויצא ויתאפק ויאמר שימו לחם. וישימו לו לבדו ולהם ולמצרים האוכלים אתם לבדם כי לא יוכלו המצרים לאכול את העברים לחם כי תועבה הוא למצרים.

ויצו את אשר על ביתו לאמור: מלא את אמתחת האנשים אוכל, ואת גביעי - גביע הכסף - תשים בפי אמתחת הקטן. הם יצאו את העיר, לא הרחיקו, ויוסף אמר לאשר על ביתו קום רדוף אחי האנשים והשגתם ואמרת אליהם למה שלמתם רעה תחת טובה.

ויאמר יוסף האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד, ואתם עלו לשלום אל אביכם. ויגש יהודה ויאמר: ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני, והנער יעל עם אחיו, כי איך אעלה אל אבי והנער איננו פן אראה ברע אשר ימצא את אבי כי נפשו קשויה בנפשו.

ולא יכול יוסף להתאפק ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, ויתן את קולו בבכי וישמעו מצרים וישמע כל בית פרעה. ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני אחיכם יוסף אשר מכתם אותי מצרימה.

ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גושנה, וירא אליו ויפול על צוואריו ויבך על צוואריו עוד. ויאמר יוסף אל אחיו והיה כי יקרא לכם פרעה ואמר מה מעשיכם ואמרתם: אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה, גם אנחנו גם אבותינו, בעבוד תשבו בארץ. וישן, כי תועבת מצרים כל דעה צאן. ויושב יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם אחוזה בארץ מצרים, במיטב הארץ בארץ רעמסס, כאשר ציוה פרעה. ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם הא לכם זרע וזרעתם את האדמה. וישבע יוסף את בני ישראל לאמור פקד יפקוד אלוהים אתכם והעליתם את עצמותי מזה. וימת יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אותו וישם בארון במצרים. כך הוצאו בני ישראל מהארץ המובטחת. בהיוסד גלות ראשונה במצרים היו לאורחים משועבדים לפרעה ולמלכות.

קוראים

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע
את יוסף ויאמר אל בני עמו הנה עם בני
ישראל רב ועצום מסנו הבה נתחכמה לו
פן ירבה וזהו כי תקראנה מלחמה ונסוף
גם הוא על שונאנו ונלחם בנו ועלה מן
הארץ. וישימו עליו שרי מסים למען ענותו
בסבלותם ויבן ערי מסכות לפרעה את
פיותם ואת רעמסס. . . ויצו פרעה לכל
עמו לאמור כל הבן הילוד היאנרה
תשליכהו וכל הבת תחיון.

שרים

It ain't necessarily so
The things that you're liable,
To read in the Bible
It ain't necessarily so

Now Jonah he lived in a whale
Now Jonah he lived in a whale
Now he made his home in
In that fish's abdomen
Now Jonah he lived in a whale

Little David was small but oh my
Little David was small but oh my
He fought big Goliath
Who lay down and dieth
Little David was small but oh my

Metushelach lived nine hundred years
Metushelach lived nine hundred years
but what good is livin'
If no one will give in
To no man whats nine hundred years

Little Moses was found in a stream
Little Moses was found in a stream
He floated on water
Till old Pharaoh's daughter
She took him, She says, from the stream
I am teaching this sermon to show
It ain't necessarily so

It ain't necessarily so

כמו ארמית בימי חזל כך אנגליית בימיו היא
שפה בינלאומית ושפת החפוצה הגדולה ביותר
ושירים הרווחים בה רווחים גם בישראל. שיר
זה של שני האמנים היהודים האמריקניים
הגדולים - איירה ונירדג' גרשוין - הוא אחד
הבטויים היצינים לרוח בה קוראים יהודים
חופשיים אח ספורי המקרא אם אין
שרים אנגליית שרים מחוך העידן שבסוף
ההגירה הישראלית החדשה.

אומרים:

והגדתם לבניכם ובנותיכם
כנגד ארבעה בנים דברה תורה:
אחד חכם

ואחד רשע
ותם

ואחד שאיננו יודע לשאול

שירים שידה של נעמי שמו

ביום כהיר וזוהר / יצאנו ממצרים ההגדה
חכם וותם, רשע גדול / וזה שלא ידע לשאול
וכשארכבעת האנשים / יצאנו לנעם בדרכים
מיד מכל ארבע רוחות / פרחים הגיעו זכרונות
פגש חכם בחכמה / אהב וותם את התמימה
והרשע בותר אשה / תפש מרשעת אימה
וזה שלא ידע לשאול / לקח את היפה מכל
שילב ידו בתוך ידה / וחזר אנה להגדה
לאן יובילו הדרכים? / היכן ארכבעת האנשים?
כשיר שלנו יידי / אסוד לשאול יותך מדי

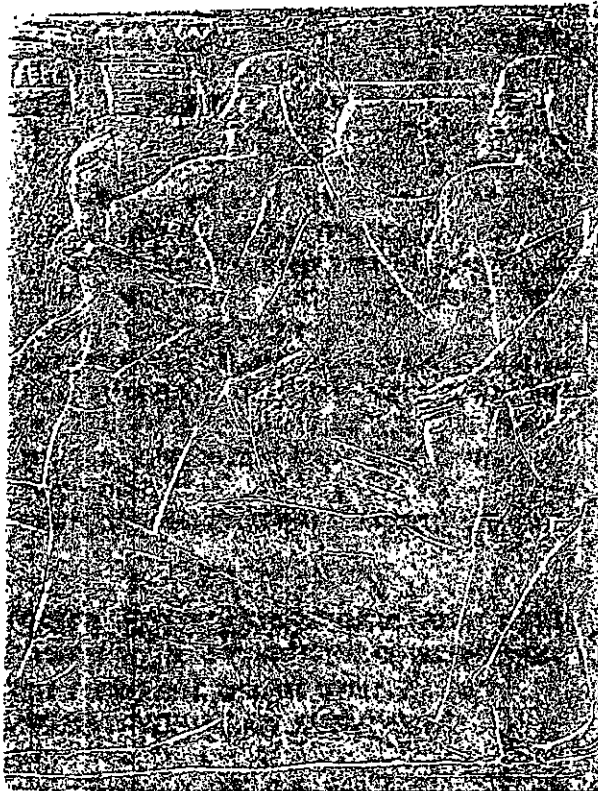
אומרים:

חכם מה הוא אומר? מה העדות והחוקים
והמשפטים אשר ציוה יהוה אלוהינו אותנו?
אף אתה אמור לנו בחזק יד הוציאנו אדוני
אלוהינו ממצרים מבית עבדים
רשע מה הוא אומר? מה העבודה הזאת
לכם, מה הטורח הזה שאתם מטריחים עלינו
בכל שנה ושנה. כיון שהוציא את עצמו מן
הכלל אף אתה אמור לנו ובעבור זה עשה
אדוני לי, אילו היה האיש במצרים לא היה
ראוי להגאל משם לעולם
תם מה הוא אומר? מה זאת? כהלכות הפסח
אנו נוהגים.
ושאינו יודע לשאול - את פתח לו שנאמר:
והגדתך לבנך ולבתך ביום ההוא לאמור,
בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים.

ואומרים שירו של יהודה עמיחי

אָבִי בְּפִי

לא הסכו עוד לעקו אחר.	וקסת. ואבי יקים בהגדה.
האחרים בונים קבר מקדשם,	וזוהי תחית מתים פקטית ורק שלו.
לשוב רשע - רשע. חכם - חכם.	חכם, רשע ותם, אבי ידע
	ויבבלם פגש צל פני שקילו.
ושחר. ואבי מושב לאגדה.	חכם והחכם, בנר.
הרחק מפאן מצפילים למצדה	והרשע לפי חמו הציל את הנמצב.
הנערים, הנערות מדור אחר.	אבי ידע את מה שלא ידע.
	כדי עזון כבודות באותו הדף.

לידה קשים שרים

דומם שטה תיבה קטנה
 השוכבים
 על היאור הזך
 נכתיבה משה הקטן
 ילד יפה ורך
 משה הקטן פה שט
 לא יטבע חיה יחיה
 ילד זה הקט

קוראים פרקים בתולדות משה במקרא או בתמצית כדלקמן: לידתו, הצלתו, אימוצו על ידי פרעה, רצח המצרי שהכה עברי. בדיחח משה למדבר וחיו כחנה.

משה

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי. ותהו האשה ותלד בן ותרא אותו כי טוב הוא ותצפיהו שלושה ירחים. ולא יכלה עוד הצפינו ותקח לו תבת גומא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאור. ותתצב אחותו מרחוק לדעת מה יעשה לו. ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה. ותפתח ותראה את הילד והנה נער בוכה ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה. ויהי לה לבן ותקרא שמו משה כי מן המים משיתיהו.

ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול. ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מצרים. ומשה היה רועה את צאן יתרו חתנו כהן מדין.

שעודת מנות ראשונות מסעודת הסדר בסיום

אכילתו שרים שידי פסח ואביב שבשירון כגון
 'על ראשנו שוב נושרות טיפות הגשם'
 "WHEN ISRAEL WAS IN EGYPT LAND"

קוראים מתוך ספור משה: פרקי התנלוח "אהיה אשר אהיה". המוסע ענהל משה עם פרעה מחאות עומרי בני ישראל וסוהניו נוד משה. מכוח ומפוח מצרים ומכרי הכבודות.

משה

המשך תמצית הספור

וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו
אכל. ויקרא אליו אלוהים מתוך הסנה ויאמר
משה משה, ויאמר הנני. ויאמר יהוה: ראה
ראיתי את עוני עמי אשר במצרים ואת צעקתם
שמעתי ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא
את עמי בני ישראל ממצרים. ויאמר משה אל
האלוהים הנה אנוכי בא אל בני ישראל ואמרת
להם אלוהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי
מה שמו? מה אומר אליהם? ויאמר אלוהים אל
משה אהיה אשר אהיה, ויאמר כה תאמר אל
בני ישראל אהיה שלחני אליכם.

ויאמר משה אל האלוהים: מי אנוכי כי אלך
אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים,
בי אדוני לא איש דברים אנוכי גם מתמול וגם
משלשום כי כבד פה וכבד לשון אנכי. ויחד אף
יהוה במשה ויאמר הלא אהרון אחיך הלוי
ידעתי כי דבר ידבר.

וילך משה וישב אל יתרו חתנו ויאמר לו אלכה
נא ואשובה אל אחי אשר במצרים ואראה
העודם חיים ויאמר יתרו למשה: לך לשלום.
ואחר באו משה ואהרון ויאמרו אל פרעה כה
אמר יהוה אלוהי ישראל שלח את עמי ויחוגו
לי במדבר. ויאמר אליהם מלך מצרים: למה
משה ואהרון תפריעו את העם ממעשי?

ויראו שוטרי בני ישראל אתם ברע, ויפגעו את
משה ואהרון ניצבים לקראתם בצאתם מאת
פרעה ויאמרו אליהם: ירא יהוה עליכם וישפוט
אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני
עבדיו לתת חרב בידם להורגנו.

ויאמר יהוה אל משה עתה תראה אשר אעשה
לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם
מארצו. וידבר משה כן אל בני ישראל ולא
שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה.

ותבאנה מכות מצרים:**דס, צפרדע, כנים, ערוב דבר,****שחין, ברד, ארבה וחושך****ונראה בהן מכת בכורות.**

ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים
ותהי צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר
אין שם מת.

ויקרא למשה ולאהרון לילה ויאמר: קומו צאו
מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו
את יהוה בדברכם,

מתוך שירי מכות מצרים לנתן אלתרמן

כוכב גרים, חזור. תלבש אמון שני
צפרדע, בת מלכים, על החומות חני.
עפר הארץ, קום וכמו חזי הבט.
חולדת הבר, עמדי, כולכם קרואים לעת

ראו מה יעשה, הליל סהור וזך.
לפיד הנגף, זרח, הליל סהור כל כך.
את עפעפיך, שחין, הרם נא בשנית.
ברד, עמוד נשען כמלך על חנית.

ארבה וחושך, בואו כבנות על שור
ראו מה יעשה. הליל סהור, סהור.
איש במקומו עימדו, קהל גדול ורב.
אבי, קורא הבן. בכורי, עונה האב.

אבי, על חזי שלבת את ידי,
אבי, החרטים הנחת על עיני.
סביבי עפר וחושך וכוכב נוצץ.
רק בכיך, אבי, רועש עלי כעץ.

בכורי, בכורי, הבן, עפר, כוכב ובכי,
נתנו לנו תבל של אושר עז מבכי.
עפר כוכב ובכי, הם כתונת הפסים
בלילה בו יושמו שני החרטים

אבי, עלי הכתונת אב, אני נכון.
בכורי, ובן זקוני. בכורי ובכור אמון.
-- צנח האב על בנו. ניצב השקט רם,
שלמו מכות אמון. עמוד השחר קם.

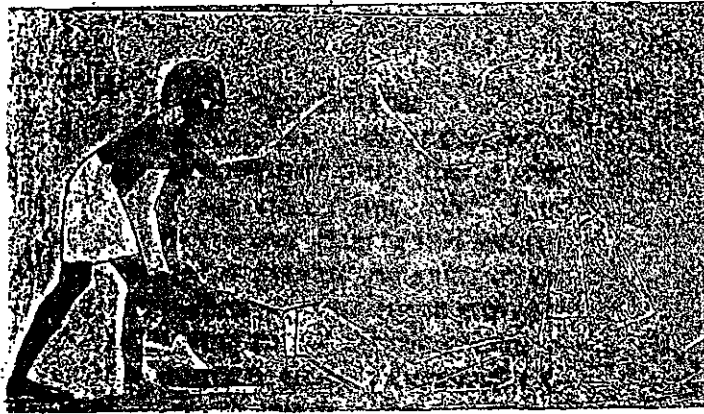
*

אילת ליל אמון, בת רחופת ריסיים -
גדולות קרו מאז, הרבה עפר טולטל.
אין דוד ששעריו שלמים עלי צירים,
אבל תמיד, צמיד בין חרבות וטל,
אליך גיבטים, כבשיר מכות מצרים,
האב והעלמה במחלפות הפטל.

כי בעולם נוצץ של חרב ושל כסף
תנשוב תקוות דורות כרוח בעלים.
עלי עפר נצחי של אהבה ועצב
נולדת היא בליל צירים וחבלים.
וכל עוד לב אחד זוכר לה ברית וקצב
אויביה עוד ישבו כמו על גחלים.

אילת ליל אמון, עד מה לעוף הגבהתו
ואת כוכב-גוזל, אך מה זוהר ורם!
את חסד אחרון למוטלים בלי רעד
וחסד שחוק ראשון לנותרים ריקם.
אליך שוחקים עם רמש ותולעת
האב והעלמה במחלפות הדם.

ומתוך אחת השירות הגדולות
בספרות העברית. "שירי מכות
מצרים" לנתן אלתרמן **קוראים**
לפחות את הקטעים המובאים כאן:

פסח

משחק הסחרת האפיקומן בראשית הסעודה ומשחק מציאתו בסופה. מלווה בשירים מן השירון.

פסח של שנה

[סעודת החג מחחילה בשירה:]

כצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוועז/ היתה יהודה לקודשו ישראל ממשלותיו/

הים ראה ויזנס הירדן יסוב לאחור/ מה לך הים כי וזנס הירדן יסוב לאחור/ ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני צאן/ מלפני ארון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב/ ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעיני מים.

סעודת הפסח

מנות עיקריות

והמספרים ביציאת מצרים ובכל הנושאים המתקשרים לפרשה ולספרותה ביסיון - משיחין בשעת הסעודה ואחרי הסדר. דצוי להכין דברי פתיחה לשיחות אלה. הצעות נושאים וראשי פרקים לדברי פתיחה - במדור "נושאי שיחה עיון ודין" בסוף ההגדה הישראלית החדשה.

דוגמאות לנושאים: מה הן תולדות ההגדה של פסח? האמנם דומה סדר פסח לסימפוזיון יוני? במה דומה ספור משה ותיבת הגומא לספורים במיתולוגיה הקדומה ובמה הוא מיוחד ושונה מהם? מאילו בחינות מעניינת ההשוואה בין דמותו וספורו של יוסף לדמותו וספורו של משה? מה ייחודה של היהדות המתבססת על עיקרי תורת משה ובמה הושפעה מתרבויות העמים? כיצד הפך העם היהודי מהמושפע ביותר למשפיע ביותר? בדת ותרבות המזרח התיכון הקדום? מאיזו בחינה ייחודי חוק השבת בתרבויות העמים בזמן העתיק? כיצד השפיע ספור יציאת מצרים על תרבות המערב? מה מוסיפות היצירות המבוססות על ספורי יוסף ומשה למשמעותם או לדמויותיהם, כגון: משה ואהרן - האופרה של שיינברג, יוסף ואחיו לתומס מן או מדרשי האגדה של חז"ל? מדוע מעוררת יצירתו של פרויד על משה מחלוקת וענין בקרב קוראיו?

אם אין משיחין על הנושאים הנ"ל או נושאים דומים להם - דצוי לבחור קטעי קריאה המשוייכים לעורר שיחה כגון מדרשי האגדה המובאים בספח להגדה הישראלית החדשה או המדרש המובא להלן.

ט ג'שעה שפגש הקדוש-ברוך-הוא לתקביע את-מצרים
 בים צמד צוא שר של מצרים ונשפשת לפני הקדוש-ברוך-
 הוא ואמר לפניו: רבנו-של-עולם, גמדת הרחמים בראת
 עולמך, לטה אהה רוצה לתקביע את-בני: מיד כנס הקדוש-
 ברוך-הוא כל-פמליא של מעלה ואמר להם: הוו דגים ביני
 והין צוא שר של מצרים, התחילו שרי האמות קלמדים
 סגוריא על מצרים, פון שרעה מיכאל קר, נמו לנגריאל
 וקס למצרים טיטה אחת ושמש לבנה עם טיטה ותיטק אהו
 עמה ששקעוהו בכזון, וקא וצמד לפני הקדוש-ברוך-הוא
 ואמר: רבנו-של-עולם, קר שערבו את-בניו! מיד ישב
 עליהם הקדוש-ברוך-הוא במדת-נדון וסבעם בים.
 באותה שעה בקשו מלאכי-השרת לומר שירה לפני
 הקדוש-ברוך-הוא, אמר להם הקדוש-ברוך-הוא: מעשי יני
 סוכעים בים ותאם אוקרים שירה לפני! (סדר אכני, סהר לט).

ואמרים:
 ככל דוד ודוד
 חייב אדם לראות את עצמו
 כאילו הוא יצא סמצרים

מוראים:
 אן ישיר משה ובני ישראל את השירה
 הזאת ליהוה: אשירה ליהוה כי גאה
 גאה

טוט ורוכבו רמה בים
 עוזי וזמרת יה ויהי לי לישועה
 זה אלי ואנוהו אלוהי אבי וארמנותו
 זכרוח אפיק נערמו מים
 נצבו כמו טד טזלים
 קפאן תהומות בלב ים
 אמר אניב ארדוף אשיג
 אתלק שלל תמלאמו

נפשי
 אריק חרבי תורישמו ידי
 נשפת ברוחך - כיסמו ים
 צללו בעופרת במים
 אנירים.

שרים שיר מהשירון וכן את: /
 אליהו הנביא / אליהו התשבי /
 אליהו הגלעדי /
 במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד

קוראים מספור משה: על הציאה למדבר, הדיפה של צבא המרכבות הכבודות של מצרים לאזור הביצות של הרלחא, הטענות של בני ישראל כנגד משה המסכן את חייהם. מביעת המצרים בים סוף, הנצתו על עמלק, מעמד הר סיני - וחזיון האש והשופרות והעשן, חזיון אורקולי ענק מסדרים שהכין את מתן עשרת הדברים שהם עיקרה של הכרית, יסוד העם חיקתו לאלוהיו, פרעוה עגל הזה, הוצאתם להורג של 3000 איש, דכוי כל נסיונות המרד עד כואם אל סף הארץ המוכפחת, אל הר נבו, ממנו הורעה משה הישיש להתבונן בארץ ישראל אך לא לבוא אליה.

משה

המשך תמצית הספור

ויגד למלך מצרים כי ברח העם. וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד. ויאמרו אל משה: המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר?

ויאמר יהוה אל משה מה תצעק אלי? דבר אל בני ישראל ויסעו. ואתה הרים מטך ונטה את ירך על הים ובקעהו ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה. וירדפו מצרים ויבואו אחריהם כל סוס פרעה ורכבו ופרשיו אל תוך הים ויאמר יהוה אל משה נטה את ירך על הים, וישובו המים על מצרים על רכבו ועל פרשיו.

ויבוא מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר ומשה עלה אל האלוהים ויקרא אליו יהוה מן ההר: כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. ויאמר יהוה למשה הנה אני בא אליך בעב הענן בעבוד ישמע העם בדברי עמד, וגם בד יאמינו לעולם.

והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו יהוה באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחזר כל ההר מאד. והי קול השופר הולך וחזק, משה ידבר והאלוהים יענו בקול. וידבר יהוה את כל הדברים האלה לאמור:

אנכי יהוה אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מכתיב עבדים - לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני

לא תעשה לך פסל וכל תמונה - לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה אלוהיך אל קנא פוקד עוון אבות על בנים, - לא תשא אנט שם יהוה אלוהיך לשוא - וזכור אנת יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת ליהוה אלוהיך לא תעשה כל מלאכה אנתה ובנת וכתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך. - כבוד אנת אביך ואנת אמך - לא תרצח - לא תזנא - לא תגנב - לא תענה ברעך עד שקר - לא תחמוד בית רעך, לא תחמוד אשת רעך, זעבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך.

ויקח ספר הברית ויקרא באוזני העם ויאמרו כל אשר דבר יהוה נעשה ונשמע.

ויבוא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהיה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה. וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על-אהרון ויאמרו אליו: קום עשה לנו אלוהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו. ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באוזניהם ויביאו אל אהרון, ויקח מידם ויצר אותו בחרט ויעשהו עגל מסכה ויאמרו: אלה אלוהיך ישראל אשר העלוד מארץ מצרים.

ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות בידו, מעשה אלוהים המה, והמכתב-מכתב אלוהים. והי כאשר קרב אל המזנה וירא את העגל ומוחולות ויחר אף משה וישלך מידו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר. ויקח את העגל אשר עשו וישרוף באש ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל.

ויאספו אליו כל בני לוי ויאמרו להם כה אמר יהוה שימו איש חרבו על ירכו, עבדו ושובו משער לשער והידגו איש את אחיו ואיש את דעהו ואיש את קרובו. ויעשו בני לוי כדבר משה, ויפול מן העם ביום ההוא בשלושת אלפי איש.

ויאמר יהוה אל משה פסל לך שני לוחות אבנים כדאשונים. ויעל אל ה' סיני כאשר צוה יהוה אותו ויקח בידו שני לוחות אבנים, ויכתוב על הלוחות את דברי הברית עשרת הדברים.

ויהי העם כמתאוננים וישבו ויבכו ויאמרו מי יאכילנו בשר? זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם, את הקישואים, ואת האבטיחים, ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים. וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו, ויחר אף יהוה, ובעיני משה - רע. ויאמר משה לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה, כי כבד ממני, ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרוג, אם מצאתי חן בעיניך, ואל אראה ברעתי.

ואנשים מבני ישראל, חמישים ומאתיים, נשיאי עדה, קראי מועד, אנשי שם. ויקהלו על משה ועל אהרון ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם יהוה, ומדוע תתנשאו על קהל יהוה?

וישמע משה ויפול על פניו.

ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקורח, וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה.

ולא היה מים לעדה. וירב העם עם משה ויאמרו לאמר: למה העליתנו ממצרים להביא אותנו אל המקום הרע הזה?

וירם משה את ידו ויך את הסלע במטוה פעמיים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם.

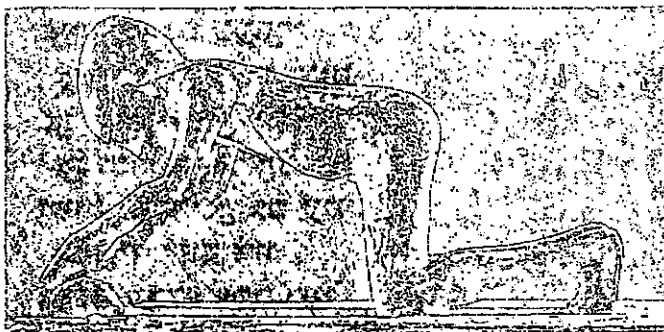
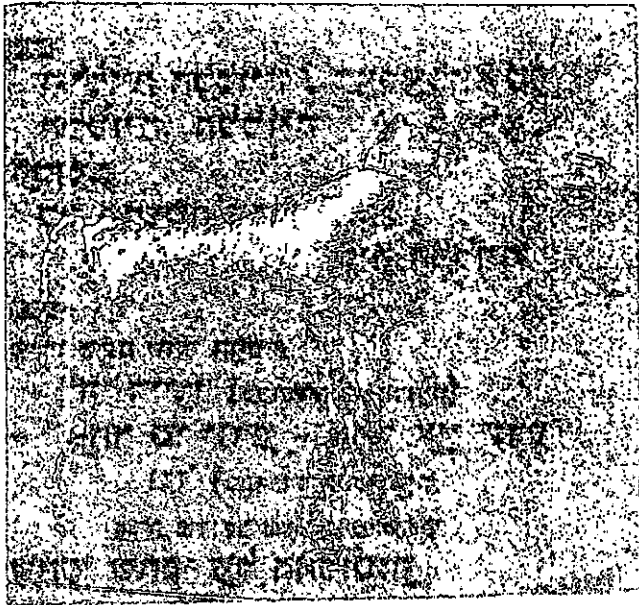
ויאמר יהוה אל משה ואל אהרון: יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם.

ויגד למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה. ויען יהושע בן נון משרת משה ויאמר אדוני משה כלאם ויאמר לו משה: המקנא אתה לי? ומי יתן וכל עם יהוה נביאים, כי יתן יהוה רוחו עליהם.

ותדבר מרים ואהרון במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח, כי אשה כושית לקח. ויאמרו: הריק אך במשה דבר יהוה הלא גם בנו דבר. וירד יהוה בעמוד ענן ויעמוד פתח האוהל. והענן סר והנה מרים מצורעת כשלג.

ויסעו מהר ההר, דרך ים סוף, לסבב את ארץ אדום, ותקצר נפש העם בדרך. וילחם האמורי בישראל ויכהו ישראל לפי חרב וירש את ארצו מארנון עד יבוק עד גבול בני עמון. וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות את בנות מואב. ויצמד ישראל לבעל פעור.

ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירדו ויראהו יהוה את הארץ. ויאמר יהוה אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמור לזרעך אתננה. הראיתך בעיניך - ושמה לא תבוא. ויסת שם משה, עבד יהוה, בארץ מואב. על פי יהוה ויקבר אותו בארץ מואב, ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה.

קובאים. שירו של נתן אלתרמן

הגדי מן ההגדה

הוא עמד לו בשוק בין תשיש ועזים
ונפנף בזנבו
הקט כזרת
גדי מבית עניים, גדי בשניים זוזים
בלי קישוט,
בלי ענבל וסרט
איש לא שם לו לבו, יען איש לא
ידע,

לא צורפי הזהב, לא סורקי הצמר,
כי הגדי הלזה
יכנס להגדה
ויהיה גיבורו של זמר
אבל אבא ניגש בפנים מאירים
וקנה את הגדי
ולטפחו על מצח
זו הייתה פתיחתו של אחד השירים
שיהיו מזשרים עד נצח
זהגדי את יד אבא לקק בלשון
ובחוטמו הרטוב נגע בה
והיה זה אחי החרוז הראשון
שפסוקו הוא 'דזבין אבא'
יום אביב את היה והרוח ריקרה
ונערות צחקו כמצמוץ עינים
ואבא עם גדי
נכנסו להגדה
ועמדו להם שם בשנים
ואנתה הגדה כבר מלאה מהמון
נפלאות ומופתים עצומים לגודל
ולכן הם ניצבו על הדף האחרון
חבוקים ורחוקים אל הכותל
ואנתה הגדה בה אמרה את דומם
טוב, עמדו לכם גדי ואבא
בדפי מהלכים העשן והדם
על גדולות ונצורות שיחוצ נסכה
את ידעת כי ים יקרע לא בכדי
יש טעם חומות ומדבר להבקיע
אם בסוף הספור
עומדים אבא וגדי
וצופים לתורם שיזרח ויגיע

לפיכך את חייבים להודות בשירת הללויה

שרם

הללויה הללויה / בצלצלי שמע
הללויה הללויה / בצלצלי
תרועה
כל הנשמה תהלל יה /
הללויה הללויה

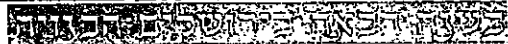
שרם

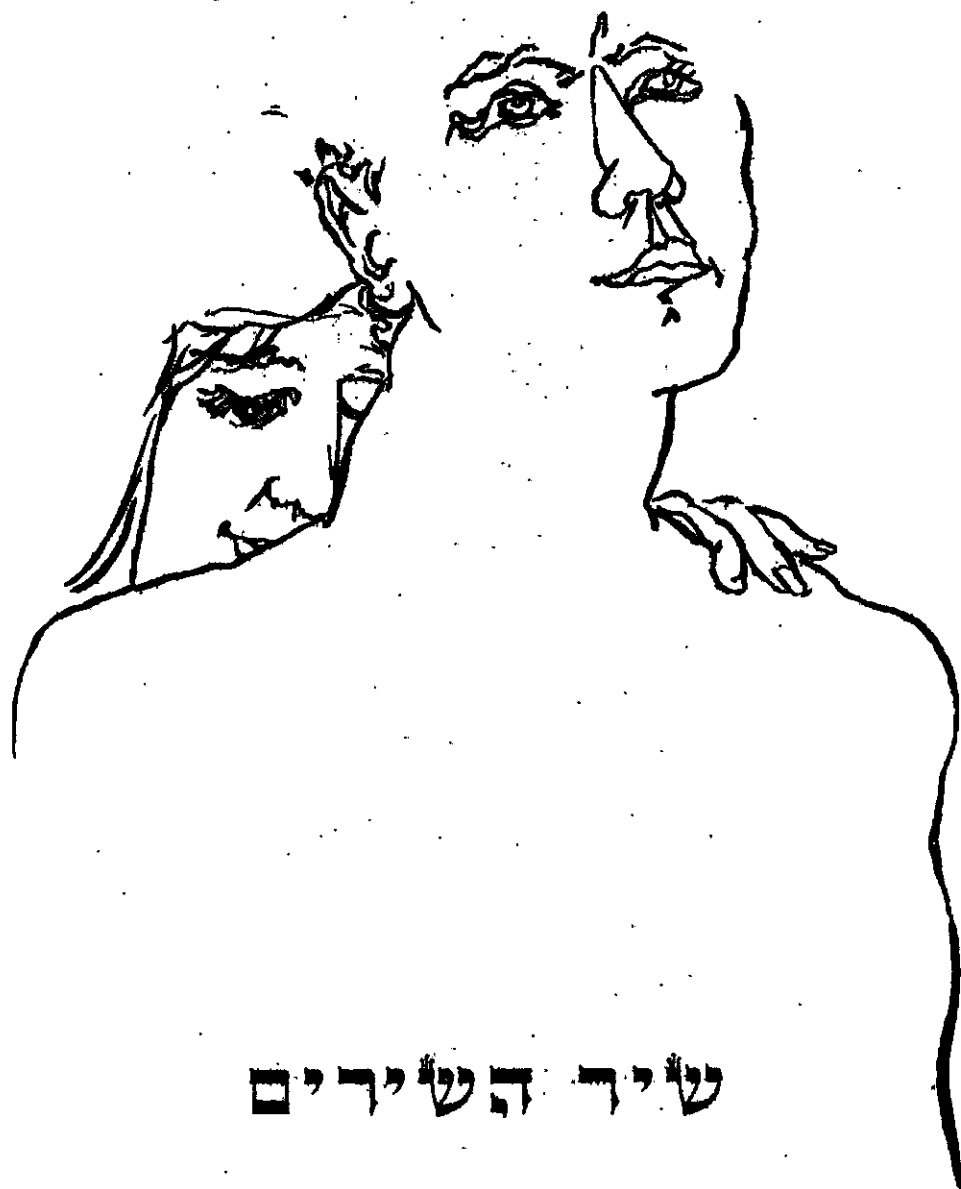
שירי סוזם סדר הפסות
- "די דייט" (ככהגדה המסורתית)
- "אתד מי יודע - אתד את יודע"
וגו' (ככהגדה המסורתית)

שרם שירו של שאול טרשליחובסקי

שחקי שחקי על החלומות

זה את החולם שם
שחקי כי באדם אצמין
כי עודני מאמין בך
כי עוד נפשי דרור שואפת
לא מכרזתה לעגל פז
כי עוד אצמין גם באדם
גם ברוחו רוח עז
שחקי כי גם ברעות אצמין
אצמין כי עוד בלב
לב תקוותי גם תקוותי
יחוש אשר, יבין באך
אצמינה גם בעתיד
אף אם ירחק זה היום
את בוא יבוא - ישאן שלום
את זכרה מלאם ללאם
ישוב יפרח את גם עמי
ובארץ יקום דור
ברזל כבליו יוסר מנו
עין בעין יראה האור.

שִׁיר הַשִּׁירִים

1960

סלמה

לטוסמי ברכבי פרעה -
דמיטיד רעיתי
גאו לתמיד בתורים -
צוארץ בתורים.
תורי והב נעשה לך -
עם נקודת הכסף.

הסולמית

עד שהמלך בקסבו -
נרדי נמו ריתו
צרוך הסוד -
דודי לי בין שדי ילין
אשכול הפפר -
דודי לי בכרמי עז גדי.

בנות ירושלים

"הנוד יפה רעיתי הנוד יפה -
עיניך יוניסו"

הסולמית

הנוד יפה דודי אף נעים -
אף ארשנו רעננה!

סלמה

קורות בתינו - ארזים!
רהיטנו - ברזותים!

הסולמית

אני תבאלת השרח -
עושנת העסקים...

הסולמית

ישמני מנשיקות פיהו
פירסובים דודיך מינו
לדין שמניד טובים -
שמן תורס שסך!
על פן עלמות אהבוד...
משיכני אמריד, גרועה!
הביאני הפלך תררע...

בנות ירושלים

נגילה ונשקתה בדי,
נזכירה דודיך מינו -
מישרים אהבוד!

הסולמית

שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים!
באהלי קדר, ביריעות שלמה!
אל תראוני שאני שתחזרת, ששופתני השקט.
בני אפי נחררבי -
שמוני נוסרה את הנכרכים,
כרמי שלי - לא נטרתי.

תנודה לי שאהבה נפשי,
איכה תרעה, איכה תרביץ בצהריים?
שלמה אהיה פלטיה על גרדי תבריד!

בנות ירושלים

אס'לא מדעי לך - תנפה בנשים -
צאילך בעקבי העאן
ורעי את גדילתיך -
על משכנות הרועים!

מקהלה:

קול דודי הגה זה בא
קרנלג על-הקרים
מחפץ על-הקבעות.
דוקה דודי לצבי
או לעפר האילים

הרוקה:

הגזיח עומר אחר בתלנו.
משיני מרהחלונות.
מציץ כן-המרכים...

הסולמית:

ענה דודי ואסר לי.

הרוקה:

קומי לך רעיתי יפתי -
ולכי לך!
כי הגה חסמו עברי,
הקשם חלף הלך לו -
הנצנים נראו בארץ.
עת הנסיר הניע -

וקול התור נשפע בארצנו.
התאנה חקטה פניה
והנפנים סמדר -
נתנו ריח.

קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך!
יונתי בחנוי השלע. בסתר הפדרנה -
הראיני את-סראיך
השמיניני את-קולך
כי-קולך ערב -
וסראך נאהו

מקהלה:

"אנחו לנו שועלים.
שועלים מסגים
מתבלים קרמים
והרמיט - סמדר."

הסולמית:

דודי-לי - נאני לו
הרועה בשושנים?
עד שיפוח הים ונסו העללים.
סב. דמה-לך דודי לצבי
- או לעפר האילים -
על-תני בתר.

סלמה:

כשושנה בין החוחים -
כן רעיתי בין הבנות

הסולמית:

כתפוח בעצי הער -
כן דודי בין הבנים.
בצל - חפדתי ושבתי
ופריו - כחוק לחמי

חמונה
סניה

הסולמית:

הביאני אל בית הנזן -
ורגלו עלי אהבה.
סמכותי באשיות.
רפרוני בתפוחים.
כי חולת אהבה אני
סמאלו תחת לראשי
ויסנו תחבקני

השבגתי אתכם בנות ירושלים
בצבאות או באילות השדה
אם תעירו ואסתעוררו את האהבה -
עד שתחפצו

מסוגנו סליטים

בנות ירושלים

השולמית:

על משכבי פלילות

במשתי את שאהבה נפשי -

במשתי - ולא מצאתי.

אקיפה נא ואסובה בעיר

- בשוקים וברחובות -

אבקשה את שאהבה נפשי -

במשתי - ולא מצאתי.

קצאתי השוקרים הסובבים בעיר:

"את שאהבה נפשי ראיתם?"

כמעט שעברתי סהם.

עד שפצתי את שאהבה נפשי -

אחזתי - ולא ארפט

עד שהבאתי אל בית אפי

ואל חדר ותרתי.

סלמה:

הנך יפה רעייתי, הנך יפה

עניני יונים

מבעד לצפתך.

הרוקה:

שערך בערר תעוים שגלשו סהר זלעד.

שניח - בערר המצובות שגלו מן הרקעי

שכלם מתאימות ושכלה אין בהם.

סלמה:

כחוס השני - ספתומיך ומדברך נאח

קפלח הרמון - רקמתי, מבעד לצפתך

קמגול דוד - צוארך, בנתי למלפיות

- אלף הפגן מלי עלי

כל שליטי הנבזרים

הרוקה:

שני שרתי - כשני עפרים, תאומי צביה -

הרועים בשושנים

אם תעירי ואם תעירי את האהבה
עד שתחפץ.

השולמית:

השבעתי אתכם, בנות ירושלים

- בצבאות או באילות השדה -

בת ירושלים:

מי זאת עולה מן המדבר -

בתימרות עשן.

קמשרת מור ולבונה -

סכל אבקת רוכל.

סלמה:

עד שיפוח היום ונסו הצללים

אלך לי אל הר המור

ואל זבעת הלבונה

בלך יפה רעייתי - ומוס אין בך!

הסולמית:

אני יסגה - ולבי עדי -
קול דודי דופק -

"פתחי לי אוחתי רעייתי לנתי תפתי
שראשי נקלא של
הצאתי רסיסי לילה"
"פשתתי את בתנתי - איכבה אלבשנהו
רמצימי את רגלי - איכבה אסנפמו"
דודי שלח ידו מן החור
ומעי הכו עלי
נקמתי אני לפתח לדודי
[נדי נספרמור

אחי מלבנון בלה,
אחי מלבנון תבואי -
משורי מראש אמנה
מראש שגיר ותרכון
מפענות אריות
מהדרי נמרים.
לבבתיני אוחתי בלה
לבבתיני באחת מציניוד
באתר ענק מאורניוד
מה יפו ויריך אוחתי בלה
מה שבו דודיך מיני
נרים שמנד - מכל-בשמים
נפת תספנה שפתותיך בלה
דבש ומלב פחת לשונך
נרים שלמותיך פריה לבנון

הסוניה רביעית

הרועה:

נן נעול, אוחתי בלה
גל נעול - מעין תחוטו
שלתיך - פריים רפונים
עם פרי מגדים
כפריים עם נרדים

נרד נכרפם
מנה ומבמו -
עם פל עצי לבונה,
מר ואהלוח -
עם פל ראשי בשמים

מקהלה:

מענן צנים -

באר קים חיים -

וגולים מר לבנון

הרועה:

עורי צפון ובואי תימן
תמיחי בני - ילדו בשמי

הסולמית:

יבוא דודי לננו -

ויאכל פרי מגדיו

הרועה:

באתי לנני, אוחתי בלה
אריחי מורי, עם בשמי
אבלתי יערי, עם דבשי
שתימי יכני, עם תלבי
אכלו רעים!
שתו ושקרו דודים!

ואצבעותי - כזר עובר על פפות הפנקול.
פתחתי אני לדודי - נודדי תמס עזרי,
נפשי יצאה בדברו -
בשקטתיהו - ולא מצאתיהו
קראתיו - ולא ענני
מצאוני השוקרים הסובבים בעיר
הכני פצעוני, נשאו את דודי מעלי שוכרי החומות

השכנתי אתכם, בנות ירושלים
אם תמצאו את דודי, מה תגידו לו:
שחולת אהבה אני

בנות ירושלים:

מה דורך מרוד, היפה בנשים?
מה דורך מדוד, לכה השבעתנו?

הסולמית:

דודי -

עח-ארום, דגל מרבהו!

ראשו - בהם פו

קוצומי - פלתלים שחרות בעורב

עיניו - קילנים על אפיקי מים.

רוחות בולב

ישבות על-מלאח

לחיו - בערוגת הבקס.

מנדלוח מרקחים.

שפתותיו - בשנים נוספות כזר עובר

ידיו - גלילי זהב ממלאים בפרשיט

מעיו - עשהו שן בעלפת ספירים

שוקיו - עכוני שש

דודי - עאפא, להו

מיסדים על אדני פו
כראוה כלבנון גחור בארזים.
חכו סכתמאים, וכלו סתמרים
זה דודי וזה רעי, בנות ירושלים!

בנות ירושלים:

אנה הלך דודי, היפה בנאטו
אנה מנה דודי, ונבאשט אפדו

הסולמית:

דודי ירד לגנו - לערותה הבקט
לרעות בצנים - תלקט שושנים...
אני - לדודי
דודי - לי
הרוקה ב'אשנים!

הסולמית:

אל גנת אגוז ירדתי,
לראות באבי הנחל,
לראות הנפרחה הנפון הנצו הרמונים -
לא ירדתי נפשי
ספתי כרבות עמי נריב

בנות ירושלים:

שובי שובי השולמית,
שובי שובי ונתנה צד

הסולמית:

מה תחזו בשולמית
כמחולת הפחגנים?

עלמה:

מה יפו פעמיד בנגלים, בת נריב,
חמטי ירביד -
במו תלאים מעשה ירי אפן
שרדד -
אנן הסהר, אל יחסר הפגון
בסנד -
ערמת חטים, סונה ב'אשנים
שני שרדד -
כשני אפרים, מאמי אביה
צוארד -
כמנדל השון
אניד -
ברכות בקשבון, על שער בת רבים
אפד -
כמנדל תלכנון, עושה פני דפסק
ראשד עליד - פברמל,
ודלת ראשד - פארזקו!

הסולמית

עלמה:

יפה את רעיתי כחציה
נאה - בירושלים!
אימה - פנדרזלותו
הסבי עיניד כנגדי, שהם הרהיבוגי!

בני הרוקים:

שערד - בעוד העזים שאלשו כו הנלעד
שניד - בעוד הרחלים שעלו כו הרחצה
שכלם סתאימות
ושכלה אין בהם.
דפלת הרמון רסתו סבעד לצמחד

המונה חסיסית

הרוקה:

הסולמית:

אני ישנה - ולבי ער:
קול דודי דופק -

"פתחי לי אחותי, רעיתי, ינתי, תפתי
שראשי נקלא של
קצותי דסיסי לילה"
"פשיטתי את כתנתי - איכבה אלבשנח
רהצתי את רגלי - איכבה אסנפסז"
דודי שלח ידו מן החור
ימעי המו עלי
ממתי אני לפתח לדודי
נודי נספרמור

אתי מלבנון בלה,
אתי מלבנון מבואי -
משורי מראש אמנה
מראש סניד וחרמון
ממעונות אריות
מהררי נמרים.
לבבתיני אחותי בלה
לבבתיני באחת מעיניד
באחד ענכ מצולגני
מה יפו ודיד אחותי בלה
מה סבו ודיד קימן
נרים שמניד - מבל-בשמים
נפת מספנה שפהותיך בלה
דבש ותלב פחת לשונך
נרים שלמותיך פריס לבנון

המונה רביעית

הרוקה:

נן נעול, אחותי בלה
גל נעול - מענן תחוסו
שלמתי - פודיס רפאנים
עם פרי מנדים
בפרים עם נרדים

נרד וכרפם
מנה ומנמון -
עם כל עצי לבונה,
מר נאהלות -
עם כל ראשי בשמים!

מקהלה:

מענן ננים -

באר מים חיים -

ותולים מרלבנון

הרועה:

עורי צפון ובואי תימן
תפיתחיני - יודל בשמים
הסולמית:

יבוא דודי לבנו -

ויאכל פרי מנדי

הרוקה:

באתי לגני, אחותי בלה
אריתי מורי, עם בשמי
אכלתי יערי, עם דבשי
שתיתי ייני, עם תלבי
אכלו רעים!
שתו ושכרו דורים!

ואצבעותי - מוד עובר על פמות הסנעול.
פתחתי אני לדודי - ודודי תמס עכרי,
נפשי יצאה בדרו -
במקמתיו - ולא מצאתיו
קראתיו - ולא ינני
מצאתני השוקרים השוכבים בעיר
הכתי פצעתי, נשאו את דודי מעלי שוקרי החומות

השבעתי אתכם, בנות ירושלים
אם תמצאו את דודי, מה תגידו לו:
שחלת אהבה אני

בנות ירושלים:

מה דורך מדוד, היפה בנשים
מה דורך מדוד, קבכה השבעתנו

הסולמית:

דודי -

צח-נאדום, דגול מרבהו

ראשו - כהם פו

קצותיו - פלפלים שחרות בעורב

עיניו - קלנים על אפיקי מים.

רחצות בחלב

ישבת על-מלאח

לחיו - בערנות הבשם.

מגדלות מרמחים.

שפתותיו - כושנים נוקפות מוד עובר

יעיו - גלילי זהב ממלאים בפרשיש

מעיו - עשש שן מעלפת ספידיים

שוקיו - עכוני שש

הסולמית:

אני חופה ושרי במגדלות.
או - גייתי בעיני כבוצאת שלום.

הרוקה:

כרם היה ליסלמה בבעל האון
נתן את הקרם לנוקרים
איש יביא בפריז אלף כסף

הסולמית:

כרמי שלי - לפני
האלף - לך שלמה
ומאתים - לנוקרים את פריז

הרוקה ובני הרועים:

היושבת בננים.
הקרים מקשיבים לקולך.
השמיעניו!

הסולמית:

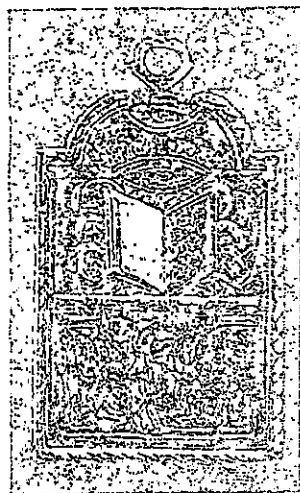
ברח דודי
ודקה לך לצכי
או לעפר האלים
על נרי בשמים!

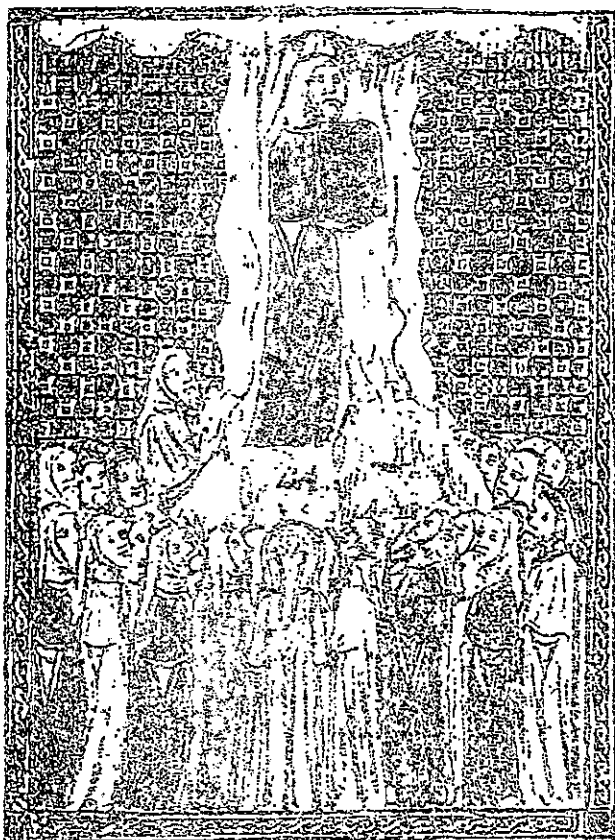
בדרשי אגדה:

ואמר באו משה ואהרן ויאמרו אל-פרעה יי - ותיקן
 הלכו הנקנים, שלא תשב אותם עמקם, שפךר אמר לו הקדוש-
 ברוך-הוא: וכאת אקה וקני ישראל אל-סלך מצרים יו ו
 אמרו רבותינו: הלכו עמקם הנקנים והיו מגנבים את-עצמם
 ונשמיסם אחר-אחר, שנים-שנים והלכו להם. כון שהניעו
 לפלסורין של פרעה לא נמצא אחר, שכן נאמר: ואמר
 באו משה ואהרן יי, ותיקן הנקנים אלא שהלכו להם.

למה הביא עליהם הקדוש-ברוך-הוא את-החשף לסי
 שהיו ב-ישראל פושעים, שהיו להם פטרונין מן המצרים
 ונהיה להם שם עשר וכבוד, ולא היו רוצים לצאת ממצרים.
 אמר הקדוש-ברוך-הוא: אם אביא עליהם מכה בפרהקיא
 ונמותו, יאמרו המצרים: קשם שעבר עלינו קך צבר עליהם.
 לפיכך הביא על המצרים את-החשף שלשה ימים, כפי שהיו
 וישראל קוברין מתייהם ולא יהיו רואין אותם שונאיהם
 (סם; חנוך וראי).

ויהי בשלח פרעה י - אמר ר' לוי: משל לאתר
 שהיתה לו שדה, ונהיה בה גל של צורות, צמד ומכרה לאתר
 בדרך מצט, צמד הלוקם והעכיר אותו הגל מתוכה ומצא
 מתחתיו מים חיים, ונטעה גנים, עשאה שורות-שורות, נטע
 בה כל-מיני בשמים, נטע בה רמונים, העמידה על קנים,
 בנה מגדל בתוכה והזשיב שומר, כל-מי שהיה עובר עליה
 היה משקחה, צבר עליה המורה, ראה אותה מלאה כלי-טוב,
 אמר: אי לי שקף מקרתינו אי לי שקף הוצאתי מידיו קך
 היו ישראל במצרים גל של צורות, כון שיצאו געשו פרנס
 רמונים, כל-הימים שהיו הקריות רואין את-ישראל היו משקחין
 אותם, ראה אותם פרעה, התחיל צנן ואמר: אי לי לאותו
 האיש שקף הוציא ממחת ידיו לקך נאמר: ונהי בשלח
 פרעה (סמ"ד כ; מילי: בשלח - ויהי א).

ויהי צבבו בסחתיח הקר י - אמר ר' אנדימי בר שמא:
 מלמד שקטה הקדוש-ברוך-הוא על ישראל את-הקר כנגיית,
 ואמר להם: אם אתם מקבלים את-התורה - מוטב, ואם לאו -
 שם תהא קבורתכם (שבת סח; ע"ג ב).

אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום
 מצאו להקדוש-ברוך-הוא שישב וקושר פתרים לאותיות, אמר
 לקניו: רבונ-של-עולם, מי העצב על נדתי? אמר לו: אדם
 אחר יש, ששמיד להיות בסוף פמה ודודת, נעקיבא בן-יוסף
 שמו, ששמיד לדרוש על כל-קוץ וקוץ תלו-תלים של הלכות,
 אמר לקניו: רבונ-של-עולם, הראהו לי, אמר לו: חור
 לאחוריה, הלך וישב בסוף שמנת שורות - ולא הנה יודע מה
 הם אותם, תשש פתו, כון שהניע לךר אחר, אמרו לו
 תלמידי: רבי, מנין לך? אמר להם: הלכה למשה מסיני -
 נתישבה ועתו, חור וכה לקני הקדוש-ברוך-הוא, אמר לקניו:
 רבונ-של-עולם, יש לך אדם בנה ואתה גומן תורה על ידיו
 אמר לו: שחק, כך עלה במחשבה לקני, אמר לקניו: רבונ-
 של-עולם, הראיני תורתו, הראני שכתו, אמר לו: חור
 לאחוריה, חור לאחוריה וראה ששוקלין בשרו במטילין, אמר
 לקניו: רבונ-של-עולם, זו תורה וזה שכתו? אמר לו: שחק,
 כך עלה במחשבה לקני (מנח"ס).

מרים ילך-שטקליס

מה צפיתי לבוא חג-הפסח,
מה יגרתני - אולי יאחר?
מפורים ועד פסח רק חדרש -
והלוחת אולי ישקרי?

ואולי סתם טועה הוא הלוח?
או לפתע - הזמן יעמד?
איך נדע, איך נכיר ליל-הפסח?
ויגרתני, יגרתני מאד.

ותלמתי: יבוא ליל-הסדר,
ויבוא אל חנו האביב, -
כי הבית של סבא בנן הוא,
ועומדים אילנות משביב.

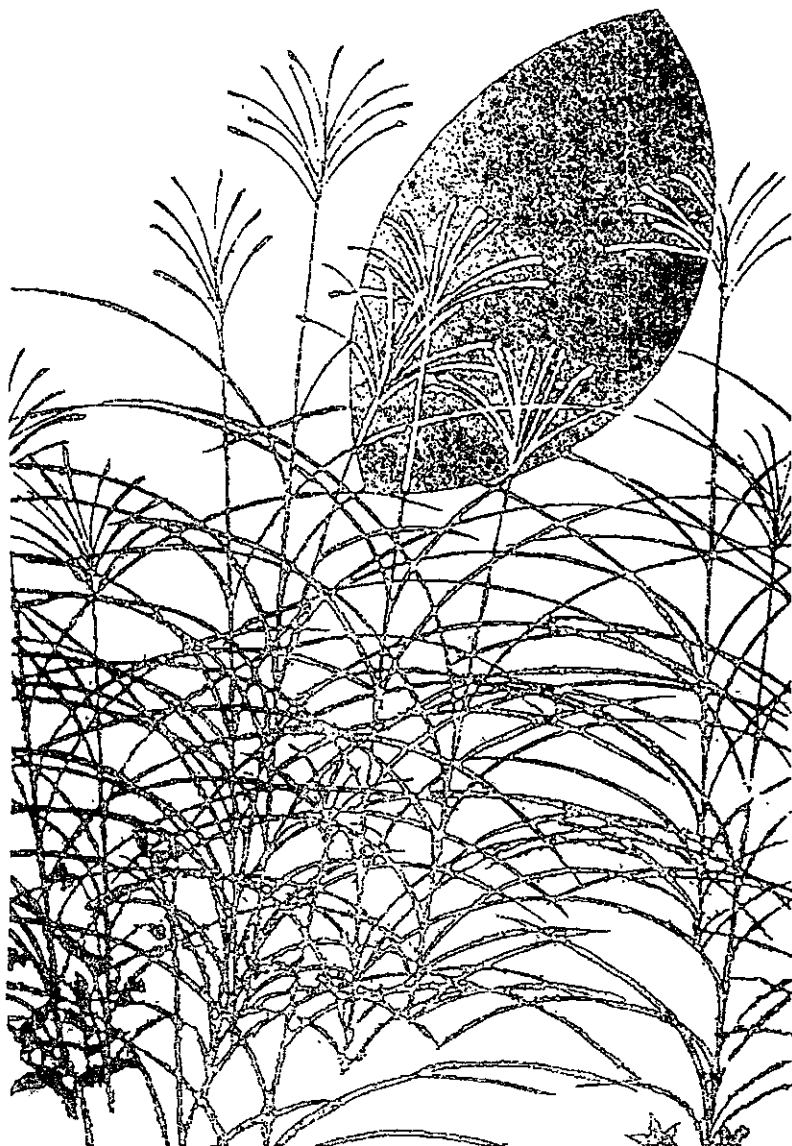
יתעטף כל אילן באדרת,
ובשמים תעלה אדמה,
והלילה יבוא אל הבית
באדרת של אור ודממה...

ויגשו אילנות עד הבית,
ויציץ לחלון כל אילן -
מרגו כל הבית מלבן...
וסבא - בראש השלחן.

וסבתא, גם היא שם יושבת,
ומטפחת לה כה לבנה...
והכל מביטים אלי סבא -
מי ישאל קשיות השנה?

וסבא דומה לאליהו...
וארך השלחן אין שעור...
ואולי, באמת - אליהו
יושב שם בהוד והדור?

מה צפיתי לבוא חג-הפסח,
מה יגרתני - אולי יאחר?
מפורים ועד פסח רק חדרש -
והלוחת אולי ישקרי?

בְּאֵיבִיב אֶת תְּשׁוּבֵי חַזְרָה

אבי קורן

על ראשינו שוב נושרות ספות של גשם
רוח סתיו עלי־זָהב בכל פזרה
שוב נמתין לשמש נחכה ונצפה ש...
בְּאֵיבִיב היא תשוב בחזרה.

ערוכים החצבים על אִם־הדרה,
בְּשִׁדָּה גם סתונית התעוררה
כל הנרקיסים אָספו עלים, קפלו כותרת
אך בְּאֵיבִיב הם ישובו חזרה.

כבר טובב לו נחלֵאלי בגנו
בשדותינו עפרוני אומר שירה
כל יוני־הבר התעופפו מחלוננו
אך בְּאֵיבִיב הם ישובו חזרה.

וגם את שנעלמת בבוא הגשם
שְׁפָרְחָת פתאם כרוח סְעָרָה
לא נזיל דמעות ולא נקרא לך שוב
מפני ש... בְּאֵיבִיב אֶת תְּשׁוּבֵי חַזְרָה.

נחכה לך בְּתַדְרֵנוּ כל החרף
נחכה לך ובשמה תמיד נקרא
לא נצא אחרֵיך לַחַפֵּשׁ, מי אין כל צדך
תן בְּאֵיבִיב אֶת תְּשׁוּבֵי חַזְרָה.

על ראשינו שוב נושרות ספות של גשם
רוח סתיו עלי־זָהב בכל פזרה
אנו עוד נמתין לך נצפה ונחכה ש...
בְּאֵיבִיב אֶת תְּשׁוּבֵי חַזְרָה.

אני רוצה תמיד עיניים

נתן זך

אני רוצה תמיד עיניים כדי לראות
את יפי העולם ולהלל את היפי
המפלא הזה שאין בו דפי ולהלל
את מי שעשה אותו יפה להלל
ומלא, כל כך מלא, יפי.

ואינני רוצה לעולם להיות עור ליפי
העולם כל עוד אני חי. אני אותר
על דברים אחרים אבל לא אמר די
לראות את היפי הזה שבו אני חי
ושבו ידי מהלכות כמו אניות וחושבות
ועושות את חיי באמץ, ולא פחות
מפני, בסבלנות, סבלנות בלי די.

ולא אֶחְדֵּל מהלל. בן, להלל אֶחְדֵּל.

וכשאפל עוד אקום - ולו רק לרגע - שלא
יאמרו
הוא נפל. אלא הוא קם עוד לרגע. להלל
בְּעֵינַיִם אחרונות
את שְׁלֵהֲלֵל לא יחדל.

אל ארצי

רחל

לא שרתי לך ארצי
ולא פארתי שמך
בעלילות גבורה,
בשלל קרבות;
רק עץ ידי נטעו
חופי ירדן שוקטים,
רק שביל פֶּבְשׁוּ רגלי
על פני שדות.

אכן זלח מאד -
נדעתי זאת האם,
אכן זלח מאד
מנחת בפתך;
רק קול תרועת הגיל
ביום יגה האור,
רק בכי במספריים
עלי ענייד.

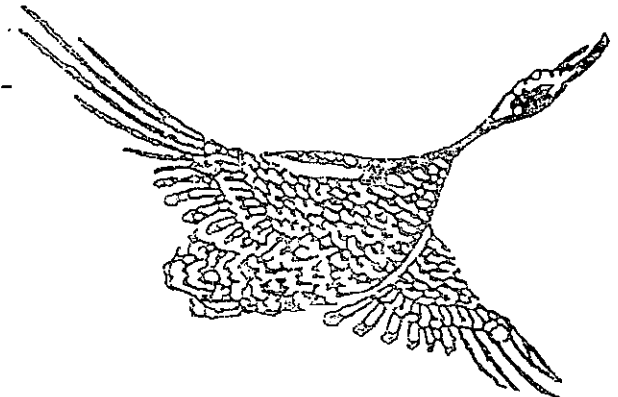
When Israel was in Egypt land

Let my people go.
Oppressed so hard they could not stand -
Let my people go.

Go down Moses way down in Egypt land -
Tell old Pharaoh
To Let my people go.

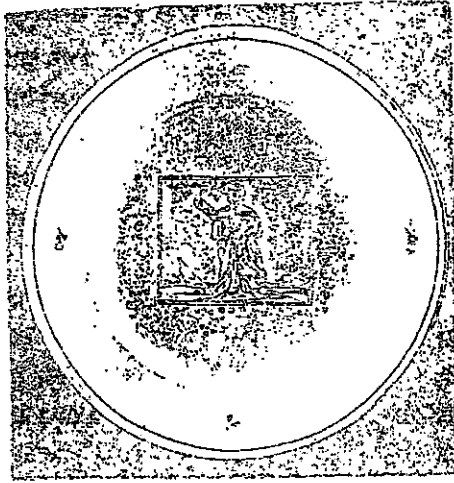
So Says the Lord: Old Moses said -
"Let my people go"
If not, I'll smite your first born dead,
Let my people go!!

Go down Moses...

נושאי שיחה, עיון ודיון

כיצד התפתחו חג הפסח וההגדה?

נושא שיחה: האם זכותנו - או חובתנו - להמשיך ולפתח ולשמת ולהוסיף על ההגדה ולגרוע ממנה כרצוננו?

ראה: כנליין מס 2 של "יהדות חופשית" (מאי 1994) מאמר אריה בן גוריון "מה ושנתה בדורנו", אורי סלע "לתולדות ההגדה", העורך: הגדות חילוניות בקיבוץ ובמשפחה עירונית, חוסר האחידות מניע לאחדות, ותזכנית הגדה עירונית בעריכת סיון מס

נושאי שיחה: מה ייחודו של מיתוס יציאת מצרים? מדוע היה הפסח לראש כל חגי ישראל?

מיתוס "סוד-עם תוך שחרור משעבוד חברתי, מדיני ובמובן רחב יותר: שחרור מעול כפוי וקבלת עול רצוי של חוקים, אשר בהם ערובה לחירות.

נושא שיחה: מה התפקיד שמילאה ספרות יציאת מצרים בתולדות ישראל? - הזכרון הלאומי של העבדות כנימוק לדרישת צדק סוציאלי, לעצמאות ולחירות,

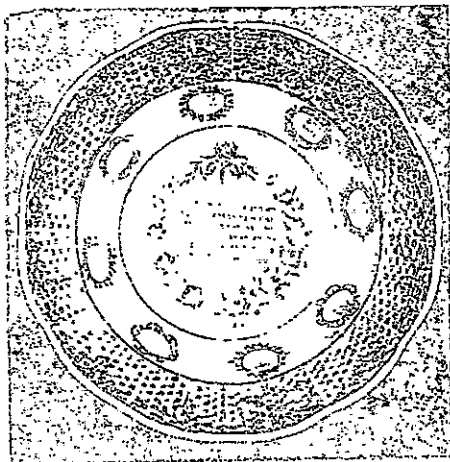
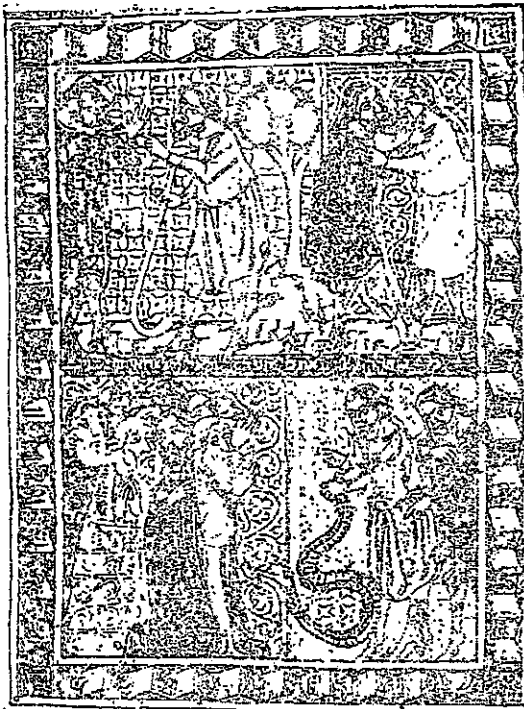
החג במדבר ובימי המקדש: בשמות "ב: מנהגים בעידן המקרא, בויקרא כג מתמזג חג יציאת מצרים בחג הקציר והעומר משהפך העם לחקלאי, ובדברי הימים ב פרק ל: תאור החג הממלכתי שערך חזקיהו במקדש, מתכונת חג שנמשכה עד חורבנו (יוספוס מספר על רבע מיליון "חבורות" מקריבי וחוגי פסח שנספרו ע"י הפרוקוסול הרומאי. ההיגה חבורת ישו אחת מהן?)

בימי המשנה החלו מתגבשים, הסדר וההגדה ("אגדתא"), בימי הגאונים (עמרם 857-875, סעדיה 892-942) התגבשו תבניות ההגדה המסורתית, ומאז המשיכו להתווסף להגדה ולסדר פיוטים ומזמורים, שינויי נוסח, ובמאה העשרים - שלל הגדות של קהילות וזרמים ביהדות. (ראה: אורי סלע תולדות ההגדה ברבעון "יהדות חופשית" נליין מס. 3 ובספרו של גולדשמידט תולדות ההגדה)

נושא עיון: מדוע התמעטו בהגדה המובאות מהמקרא עד שדמותו של משה נעדרת ממנה? האמנם בגלל הקרע עם הקראים? האם וכיצד יש להחזיר למשה את מקומו המרכזי בחג הזכרון למפעל?

האמנם הושפע הסדר מה"סימפוזיון" היוני?

יש המשערים כי בעידן ההלניסטי השפיע "הסימפוזיון" היוני על מנהגי הסדר, תרם תרומה מכרעת לעיצוב כמה מתבניות היסוד שלו: "רחץ", 4 הכוסות, ישיבת מסובין, הכרפס (חסה) והמרור, החרוסת (כמירושם אתנאוס) צירוף שיחה וסעודה ושתייה, זשטיין עומד על הדמיון בין הסדר לסימפוזיון, פלוטרך (בן דורו של ר' עקיבא) ואתנאוס מתארים סעודות הלניסטיות דומות לסדר ולסימפוזיון של אפלטון; מיזוג של חגיגת בידור ודיון רציני ומעמיק וזורם כיון, מתבסס על שאלות פשוטות ובהירות (כמו בבני ברק שבהגדה המסורתית). "אפיקומיון" בסימפוזיון היוני היה שם לחלק הבידורי, למחול, לשירה, - שהאיסור במשנה מלמד על קיומם. ש. ליברמן עומד על חזירת השפעות הלניסטיות למנהגי החיים של חז"ל. "ייחודו של סדר פסח: שהיה למסיבה משפחתית, מוקדש לאירוע היסטורי מכריע, משותף לכל משפחות העם, ממוקד בחג האביב והחירות, ובייסוד העם. (ראה: עירד מליכין הסימפוזיון היוני וסדר פסח "יהדות חופשית" מס. 2 והספר: חיים ופאל: A FEAST OF HISTORY)

השפעות על ספור משה בתיבה ויחודו

קיים דמיון בין ספור משה בתיבה לספורים דומים במיתוסים של עמים אחרים – כבספור אם סרגון, הכהנת שבקשה להסתיר לידתו, והשיטה אותו על פני הנהר. אך בניגוד למיתוסים אחרים על ילדות מנהיגים, משה אינו בן העלית אלא בן עבדים, אינו ננטש אלא נשמר ע"י אחותו הרואה באימוצו כבן הנסיכה, היותו לנסיך אינו שיא הקריירה שלו, חייו כמנהיג מתחילים עם זניחת חצר המלכות הצטרפו לעם העבדים, היחיד למשחררם ונושא דין: מה משמעות ייחוד זה בספור משה?

ישראל – המושפע והמשפיע בעמי המזרח הקדום

הישראלים הקדומים מושפעים מתרבויות העמים השכנים עמם היו – מדתם, חוקיהם, מנהגיהם, משטריהם. הפתיחות לתרבויות ומיזוגן בתרבות הלואמית הנפרדת הוא אחד ממאפייני ייחודו של העם. [בניגוד לבידואים וצוענים למשל]. האמונה המונותאיסטית-מוסרית, השבת וזאת הכנסת – חידושים חסרי תקדים – אפשרו התפתחות הייחוד הישראלי תוך פתיחות מירבית.

נושא דיון: כיצד הופכת תרבות ישראל, בסוף עידן המקרא, מתרבות העם המושפע ביותר לתרבות ודת המשפיעות ביותר באמפריה הרומית? כיצד מתקשר מהפך זה לאישיותו ומפעלו של משה?

מה בין יוסף למשה? מה בין משמעות ספוריהם

המחקרים ההיסטוריים מעשירים את ידיעותינו על הרקע ההיסטורי האפשרי לעלילות שאפשר שהתחוללו בזמן מוגדר. נושא דיון: מאיזו בחינה פורה להתייחס לספורי יוסף ומשה כיצירות ספרות? כיצד תוארו בספרות הניגודים בין שתי הדמויות והתפקידים ההיסטוריים שעחסו להם?

יוסף הכניס את בני ישראל למצרים, אולי בראשית האלף ה-2, בתקופת מלכי ההיקסוס (= "זרים" במצרית) שבאו מכנען ועודו שבטים שמיים להתנחל במצרים. משה, כעבור ארבע מאות שנים, הוציא את ישראל ממצרים בתקופת השושלת שהחזירה את המלוכה לילידים, ובה רעמסס ה-2 בונה "פראתום" ורעמסס".

יוסף משל במצרים, נשא את בת פוטיפרע כהן און, התבולל עד שאביו לא הכיר את בנו, אך נותר בודד כיון שהמצרים תעבו לאכול עם עברי את ארוחותיהם. משה חונך בחצר המצרית, נשא מדיינית וכושית וענש בצרעת את אחותו שהתנגדה לנשואים, אך העניק לעם ישראל את ייחודו ובסיס דתו ועיקרי ההומניזם שבתרבותו. נושא דיון: מה משמעות יש לספורים אלה במחשבת יהודים המשתלבים כיום בתרבויות המערב ושומרים על ייחודם? מה הוא ייחוד זה?

אעבוד למניעת רעב וחירות גם במחר רעב וצמא

זף שעבד את עמי מצרים וכנען למען היעילות והכלכלית והבטחה מפני הרעב. משה שחרר אנשים משעבוד וגולה במחיר הוותור על השפע, ומצוקת רעב וצמא למען אידיאלים של צדק ורווחה בארץ המובטחת. העם הודה ליוסף וטען נגד משה על שהוציאם ממצרים.

יוסף היה לסמל האמביציה המצליחה של דור בלעדיות האני, משה היה למייצג האידיאלים של צדק ושיוון (בחוקי השבת) ולדעת קפקא – סמל כל האדם המגיע תמיד רק אל סף הארץ המובטחת. האמונה?

